

2. Naród i państwo

Powstanie wspólnoty narodowej jest jednym z ważniejszych przejawów życia zbiorowego. Zajęcia pokazują, jakie czynniki wpływają na kształtowanie się tożsamości narodowej (np. więź językowa, terytorialna i kulturowa). Uczniowie rozważają także, czym się różni narodowość od obywatelstwa. Przyglądają się Polakom na emigracji, poszukują źródeł stereotypów narodowych oraz analizują ich skutki.

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/uczennica:

- wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej/etnicznej oraz co łączy człowieka z ojczyzną – Polską; przedstawia te więzi na własnym przykładzie – dział VIII pkt 1;
- wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości; wymienia konstytucyjne obowiązki obywatela – dział VIII pkt 2;
- uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/ etniczną, państwową/ obywatelską, europejską) – dział VIII pkt 5;
- **częściowo poza podstawą:** przedstawia warunki nabycia obywatelstwa polskiego z mocy prawa i wymienia inne formy uznania za obywatela polskiego oraz nadania obywatelstwa polskiego.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- wyjaśnić, co to jest naród;
- wskazać czynniki kształtujące naród;
- wyjaśnić, co dla nich znaczy być Polakiem;
- wskazać różnice pomiędzy obywatelstwem a narodowością;
- wyjaśnić, co to jest Polonia, oraz wskazać miejsca jej największych skupisk;
- podać przykłady podtrzymywania przez środowiska polonijne więzi z ojczyzną.

METODY PRACY

- rozmowa nauczająca
- miniwykład
- praca w grupach lub w parach
- praca z tekstem
- analiza wykresu

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- mapa polityczna świata i Europy
- wydruki ankiety „Nasze miejsce na ziemi” (ze strony KOSS online)

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?

WPROWADZENIE

1. Poproś uczniów i uczennice, aby się zastanowili, czym różnią się między sobą narody. Uzyskane odpowiedzi zapisz na tablicy. Wyjaśnij, że grupy ludzi

zamieszkujące przez długi czas pewne terytorium, posługujące się tym samym językiem, mające podobne doświadczenia historyczne oraz tę samą kulturę wytwarzającą więzi, zespalające je w odrębny naród.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 45
ćwicz. 4

ROZWINIĘCIE

2. „Czym to się różni?” (miniwykład). Powiedz, że wypełniając różne formularze (np. formularz paszportowy), spotykamy się z rubrykami „obywatelstwo” i „narodowość”. Wyjaśnij, że obywatelstwo oznacza przynależność jednostki do danego państwa, konieczność przestrzegania jego praw, ale równocześnie możliwość korzystania ze związanych z tym uprawnień. Obywatelstwo uzyskuje się poprzez urodzenie bądź stałe zamieszkiwanie na terytorium danego państwa. Natomiast o narodowości decyduje tożsamość narodowa, czyli odczuwana przez jednostkę więź z określoną wspólnotą narodową.

3. „Naród – wspólnota krwi czy kultury?” (praca z tekstem, praca własna). Poleć, by uczniowie zapoznali się indywidualnie z tekstem „Naród – wspólnota krwi czy kultury?” (s. 83). Poproś, by na jego podstawie dokończyli w zeszytach zdania: *Naród to...; Państwo to...; Państwo narodowe to...; Państwo wielonarodowe to...* Ochotnicy mogą swoje propozycje odczytać na forum (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 84).

Zeszyt
ćwiczeń
s. 44
ćwicz. 1, 2

4. „Jestem Polakiem/Polką” (praca w parach, rozmowa nauczająca). W kolejnym ćwiczeniu uczennice i uczniowie pracują w parach. Powiedz, by najpierw każde z nich zapisało w zeszycie zdanie: *Jestem Polakiem/Polką, co oznacza, że...*, a następnie dokończyło je na kilka możliwych sposobów. Poproś, by porozmawiali w parach o tym, co to dla nich znaczy być Polakiem lub Polką. Na forum klasy podsumuj te rozmowy w dwójkach, prosząc o krótki komentarz.

5. „Polak – kto to taki?” (praca własna, analiza wykresu). Poproś, by uczniowie zapoznali się z wynikami badania opinii publicznej, w którym pytano o to, co jest konieczne, aby uznać kogoś za Polaka czy Polkę i żeby je zinterpretowali (patrz: wykres na s. 85). Zapytaj, które z wymienionych kryteriów uważają za najistotniejsze, a które według nich nie mają znaczenia. Zwróć uwagę, że w tym badaniu, wśród czynników decydujących o poczuciu tożsamości narodowej, pojawiło się kryterium – „mieszkanie na stałe w Polsce”. Czy ich zdaniem mieszkając za granicą, można być prawdziwym Polakiem lub prawdziwą Polką?

Zeszyt
ćwiczeń
s. 44-45
ćwicz. 3

6. „Marsz, marsz Polonia” (miniwykład, praca własna). Zwróć uwagę, że obecnie ponad 21 milionów Polaków i osób pochodzenia polskiego mieszka poza granicami kraju. Niektórzy są potomkami emigrantów sprzed lat, inni wyjechali z kraju niedawno (po otwarciu rynków pracy w krajach Unii Europejskiej). Zapytaj uczennice i uczniów, gdzie ich zdaniem mieszka najwięcej Polaków. Odpowiedzi porównajcie z informacjami zamieszczonymi na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Następnie zapytaj uczniów, czy wiedzą, jaki jest stosunek Polaków do integracji migrantów w naszym kraju, a także o stosunek innych narodów do Polaków migrujących do ich krajów. Po krótkiej rozmowie przeanalizujcie wspólnie wykresy w ćwiczeniu „Jak się integrować?” (s. 87), poproś uczniów, by opowiedzieli się za którymś ze stanowisk i je uzasadnili.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 47
ćwicz. 6

Przedstaw najważniejsze informacje z tekstu „Marsz, marsz Polonia” (s. 85). Poproś uczennice i uczniów, by wskazali sposoby podtrzymywania więzi z ojczyzną przez Polonię.

7. „Stereotypy narodowe” (rozmowa nauczająca). Powiedz uczniom, że inna narodowość niż nasza jest często postrzegana w sposób uproszczony, schematyczny (patrz: ćwiczenie na s. 88). Nasze przekonania o innych nacjach są wynikiem powielanych schematów i często krzywdzą ich przedstawicieli. Wyjaśnij (lub przypomnij), co to jest „stereotyp” (korzystając z tekstu „Stereotyp, czyli my i tak wiemy swoje...” oraz cytatu Leszka Kołakowskiego na s. 88). Zapytaj uczniów, czy znają jakieś stereotypy narodowe (np. „flegmatyczny jak Anglik”, „gadatliwy jak Włoch”, „oszczędny jak Szkot”). Wypisz je na tablicy, po czym zapytaj uczniów i uczennice, czy znają przedstawicieli wymienionych narodów osobiście, czy tylko z mediów. Czy odpowiadają oni utartym opiniom o swoich rodakach? A może znają jakieś przykłady z literatury czy filmu? Skąd wzięły się te stereotypy? Przez chwilę porozmawiajcie o tym, w jaki sposób stereotypowe postrzeganie innych pozwala bądź utrudnia nawiązać kontakty między przedstawicielami różnych nacji. Zachęć uczniów, by w domu spróbowali pisemnie sformułować wnioski z tej dyskusji, odpowiadając na następujące pytania: *Czy stereotypy pomagają, czy szkodzą w relacjach między narodami? Czy więcej stereotypów powstaje na temat ludzi i narodów mieszkających w pobliżu, czy oddalonych od siebie? Jak możemy przezwyciężyć stereotypowe myślenie w samych sobie?*

ZAKOŃCZENIE

8. Podsumowanie. Poleć uczniom i uczennicom, by wyjaśnili jednym zdaniem, czym się różni narodowość od obywatelstwa. Poproś też, by zapisali definicje obu tych pojęć w zeszytach.

9. „Jak myślisz?” – praca domowa tylko dla ochotników. Poleć uczniom i uczennicom zebranie w domu argumentów na wybrany temat:

- *Czy nasi pradziadkowie i dziadkowie byli większymi patriotami niż współcześni Polacy?*
- *Czy Polacy, którzy wyemigrowali do Niemiec lub Stanów Zjednoczonych, powinni w domu mówić po polsku, a dzieci posyłać do szkół polskich?*
- *Czy osoba narodowości żydowskiej lub niemieckiej może być Polakiem?*
- *Czy hasło „Polska dla Polaków” jest patriotyczne czy nacjonalistyczne?*

Zgromadzone przez uczniów i uczennice argumenty wykorzystaj podczas zajęć o patriotyzmie.

ĆWICZENIA DODATKOWE

→ „**Nasze miejsce na ziemi**” (KOSS online, ankieta). Rozdaj uczniom i uczennicom wydrukowaną ze strony KOSS online ankietę „Nasze miejsce na ziemi”, prosząc, by wypełnili ją i przynieśli na następne zajęcia. Wyznacz osoby, które podsumują jej wyniki.